

POROČILO o problematiki izvajanja preventivnega zdravstvenega varstva na območju občine Ljubljana-Šiška

1. Uvodne ugotovitve

Osnovni namen poročila je povzeti izvajanje preventivnih aktivnosti v zdravstvenem domu Ljubljana, TOZD osnovnega zdravstvenega varstva Šiška z opredelitvijo obsega preventivnih dejavnosti, ki se izvajajo na območju občine.

V poročilu so povzeti tudi nekateri problemi, s katerimi se so-oča zdravstvena služba, in bi jih bilo potrebno pospešeno razrešiti v naslednjem obdobju.

Osnovni cilj preventivnih medicinskih prizadevanj je razvijanje pogojev za doseganje najvišje možne stopnje telesne, duševne in socialne blaginje človeka. Pri tem je preventiva vključena v okviru osnovnega zdravstvenega varstva v celotni sistem ukrepov, prizadevanj in aktivnosti za utrjevanje in ohranjanje zdravja ter preprečevanje in zatiranje bolezni, za zgodnje odkrivanje bolezni in za pravočasno zdravljenje in rehabilitacijo obolelih in poškodovanih. Naštete aktivnosti so med seboj tesno povezane in soodvisne. Izvajajo jih zdravstveni delavci, posamezniki, družina in celotna družbena skupnost v cilju doseganja najvišje možne stopnje zdravja, ki je pogoj za družbeno in ekonomsko produktivno življenje, osebno srečo in napredek družbe nasploh.

2. Povzetek stanja v občini Ljubljana-Šiška

Na splošno je možno ugotoviti, da se je tudi v občini Ljubljana-Šiška v okviru dinamičnega družbenega razvoja, ki ga je v preteklih desetletjih pogojevala intenzivna stanovanjska gradnja, spremenila socialna struktura prebivalstva. Posebno hitro narašča prebivalstvo, staro nad 60 let.

Zaradi naglega tempa življenja se povečuje število psiho-nevroz, nevrovegetativne distonije, menajerskih bolezni, stresov in konfliktnih situacij, v porastu je tudi alkoholizem, tabletomanija in narkomanija.

3. Povzetek organiziranosti in metod dela v TOZD osnovnega zdravstvenega varstva Šiška

V vseh enotah TOZD osnovnega zdravstvenega varstva Šiška je bilo v preteklem letu zaposlenih 421 delavcev, in sicer: 377 zdravstvenih delavcev in 44 administrativno tehničnih delavcev.

PREVENTIVNO ZDRAVSTVENO VARSTVO PO DEJAVNOSTIH

Dispanzer za zdravstveno varstvo predšolskih otrok

Nosilci varstva: 3 zdravniki specialisti, 6 zdravnikov s podiplomskim tečajem, 2 zdravnika splošne medicine za določen čas.

a) **Preventivno zdravstveno varstvo predšolskih otrok obsega:** cepljenja otrok, preventivne sistemske preglede, sistemske preglede triletnih in petletnih otrok, preglede pred vstopom otrok v VVO, preglede pred letovanjem otrok in zdravstveno vzgojo mater.

Problematika dispanzerja se nanaša na:

Odsotnost zdravstvenega osebja zaradi bolezni, pri čemer se je dispanzer v preteklem letu soočal v povprečju z izpadom 1,3 delavca (1,7 zdravnik in 1,3 medicinske sestre). V letu 1982 in 1983 se je po rebalansu planov kadrov v ZD Ljubljana zmanjšalo število zaposlenih v otroškem dispanzerju TOZD Šiška za 2,5 zdravnik, 1 višjo medicinsko sestro in 1 srednjo medicinsko sestro, kar se še danes negativno odraža pri izva- janju načrtovanih letnih programov preventivnih aktivnosti dispanzerja za predšolske otroke.

Zaradi kadrovskih problemov je bila močno okrnjena celotna preventivna dejavnost, pri čemer je bilo potrebno nameniti prioriteto cepljenju, da bi se preprečili pojavi večjih epidemij.

Zaskrblijoč pa je:

— zelo nizek procent opravljenih sistematskih pregledov triletnih otrok (28,6%),

— nerealiziran je program preventivnega varstva v VVO in program zdravstvene vzgoje.

Predlog

Dispanzer nujno potrebuje še en team (1 zdravnik, 2 sestri).

b) Dispanzer za zdravstveno varstvo šolskih otrok in mladine

Nosilci varstva: 3 specialisti, 4 zdravniki s podiplomskim študijem, 1 zdravnik.

Dispanzer izvaja: cepljenja, sistemske in druge preventivne preglede, higienske preglede šol in internatov ter zdravstveno vzgojo.

Z uvajanjem srednjega usmerjenega izobraževanja so se delavci v šolskih dispanzerjih soočili z novimi odgovornimi nalogami poklicnega usmerjanja. Potrebno je bilo uvesti vsakoletne sistemske preglede učencev, ki se vključujejo v neposredno proizvodnjo. Pri tem dispanzer sodeluje s strokovnjaki medicine dela, s šolskimi svetovalnimi službami, s komisijo za poklicno usmerjanje in z zavodom za zaposlovanje v cilju ustreznega usmerjanja učencev v določene poklice.

Zaradi obsežne dejavnosti dispanzerja in novih nalog bi bilo potrebno:

- razpisati dve specializaciji iz šolske medicine,
- zaposliti fizioterapevta za korektivno gimnastiko v dispanzerju.

c) Dispanzer za zdravstveno varstvo odraslih in borcev

Nosilci varstva: 10 specialistov, 1 zdravnik s podiplomskim tečajem, 15 zdravnikov.

Preventivna dejavnost se nanaša na selektivne sistemske preglede z rizičnimi faktorji, na izvajanje nadzora nad kroničnimi bolniki s posebnim poudarkom na bolnike s povišanim krvnim pritiskom, za nadzor nad starejšo populacijo, posebna pozornost pa je namenjena izvajanju zdravstvenega varstva borcev NOV.

č) Dispanzer za medicino dela, prometa in športa (DPMŠ)

Nosilci varstva: 3 specialisti, 4 zdravniki s podiplomskim tečajem, 6 zdravnikov.

Preventivno zdravstveno varstvo se izvaja v treh ordinacijah kot izključna preventivna dejavnost, v petih ordinacijah pa je preventivno varstvo kombinirano s kurativnim zdravstvenim varstvom.

Medicina dela vključuje kompletno zaščito delavcev, ki s svojim delom ustvarjajo družbeni prihodek. Pri tem je posebnega pomena tudi tehnično varstvo pri delu in pomoč organizacij združenega dela pri izvajanju zdravstvenega nadzora.

Preventivno delo obsega preventivne zdravstvene preglede delavcev in ugotavljanje ter evidentiranje obolenj, ki so po bran- žah v občini Ljubljana-Šiška zelo različna. Tako je na območju občine Ljubljana-Šiška evidentiranih največ okvar vida in sluha v tekstilni industriji ter ortopedskih motenj in najmanj primerov alkoholizma, ki ga je največ v gradbeništvu in v kovinsko pre- delovalni industriji.

Posebna pozornost delavcev dispanzerja za medicino dela je usmerjena ugotavljanju kroničnih bolezni, okvar in stanj, ker so prav kronični bolniki bolj sprejemljivi za škodljivost okolja.

Predlog ukrepov

— zagotoviti delovnim ljudem, pri katerih je obolevanje večje, ustrezno zdravstveno vzgojo o higieni prehrane, proučiti režime toplih obrokov v organizacijah združenega dela,

— takoj pristopiti k poslednejšemu uveljavljanju dispanzerske metode dela za zgodnje odkrivanje in zdravljenje povišanega krvnega pritiska ter alkoholizma, ki ga je v nekaterih OZD ogromno (Avtomontaža, Ingrad, Tiki, Unitas),

— vzpostaviti stalno obliko obveznega sodelovanja zdravni- kov dispanzerja DPMŠ — z dispanzerjem predšolske in šolske mladine (poklicna orientacija in selekcija) ter z dispanzerjem splošne medicine.

Problem

Nujno potrebujemo specialiste medicine dela, vendar med mladimi zdravniki ni zanimanja za specializacijo te vrste.

d) Patronažna služba

Izvajalci dejavnosti: 23 patronažnih sester, 4 medicinske se- stre-babice, 6 medicinskih sester za strokovno nego na domu, 7 negovalk starostnikov.

Dejavnost patronažne službe je na področju preventive usmerjena v utrjevanje zdravja, preprečevanje obolenj in pravo- časnega odkrivanja vzrokov obolenj ter zajema celotno družino z vsem njenim življenjskim okoljem.

Preventivno delo patronaže se neposredno nanaša na:

— izvajanje individualne zdravstvene vzgoje (prehrana no- sečnic, doječih mater, novorojenčkov, prehrana bolnikov z zvi- šanim krvnim pritiskom, dietna prehrana kroničnih bolnikov), na zdravstveno vzgojo v obliki tečajev, v okviru dejavnosti RK, na zdravstveno vzgojo v okviru predavanj v društvih prijateljev mla-

dine in v osnovnih šolah. Poseben poudarek je dan preventivnim obiskom nosečnic in njihovi zdravstveni vzgoji ter nudenju pomoči starejšim in bolnim osebam.

e) **Problematika**

Pri izvajanju številnih aktivnosti se patronažna služba sooča že vrsto let s kadrovskim deficitom in neurejenim vprašanjem zagotavljanja vsakodnevnega komuniciranja patronažne službe s prizadetimi občani, za kar bi bilo potrebno neodložljivo izboljšati organizacijo prevozov osebja, ki je vključeno v patronažno dejavnost na območju celotne občine (predvsem zunanje enote Sentvid, Vodice, Medvode).

f) **Dispanzer za pljučne bolezni in tuberkulozo**

Nosilci varstva: 1 specialist, 1 pogodbeni specialist za 15 ur v tednu za pomoč v kurativnem delu.

Dejavnost dispanzerja je usmerjena v preprečevanje, zgodnje odkrivanje in zdravljenje bolnikov s pljučno tuberkulozo, s pljučnim rakom in s kroničnimi nespecifičnimi pljučnimi obolenji. Dispanzer vključuje tudi zdravstveno vzgojo s posebnim poudarkom na boju proti kajenju.

V letu 1983 sta bila registrirana dva primera s pljučno tuberkulozo v starosti do 4 let in dva primera v starosti od 15 do 19 let. Navedeni podatki so ugodni pokazatelji epidemiološke situacije in so obenem merilo za kvaliteto borbe za eliminacijo (preprečitev) tuberkuloze. Pri tem pa na področju dispanzerja strmo narašča oboležost zaradi pljučnega karcinoma (raka), **zlasti pri kadilcih.**

Predlogi

— v vseh okoljih je potrebno intenzivirati boj proti kajenju, ki predstavlja edino uspešno preventivo v borbi proti naraščanju oboležosti zaradi pljučnega raka in eno od možnih preventiv proti kroničnim pljučnim boleznim.

— proučiti je potrebno možnosti za organiziranje respiratorne fizioterapije.

g) **Dispanzer za zdravstveno varstvo žensk**

Nosilci: 2 specialisti, 2 pogodbeni specialisti po 10 ur na teden za pomoč v kurativnem delu.

Dispanzer pokriva celotni teritorij občine Ljubljana-Siška. Preventivno delo dispanzerja obsega preglede nosečnic, kontracepcijo, preglede po porodu in ginekološke preglede v cilju zgodnjega odkrivanja rakastih obolenj rodil in dojk ter zdravstveno vzgojo.

Predlogi

— razviti pogoje za zdravstveno prosvetno sodelovanje z velikimi skupinami (psihoprofilaksa poroda, očetovska in materinska šola, zaščita pred nezaželeno nosečnostjo in zmanjševanje števila splavov, posebno pri mladoletnicah, borba proti spolnim boleznim in proti raku ženskih genitalij itd.).

— izvesti znanstveno raziskovalno nalogo skupaj s šolskim dispanzerjem in infekcijsko kliniko v zvezi s cepljenjem ženskih otrok proti rdečkam (rubella) s ciljem zmanjševanja prirojenih napak pri novorojenih.

— omogočiti naj se nakup ultrazvočnega aparata za potrebe ZD Ljubljana za uvedbo novih diagnostičnih metod.

h) **Fizioterapija**

Izvajalci: 9 fizioterapevtov.

Število izvajalcev se je v primerjavi z letom 1982 zmanjšalo za enega fizioterapevta, kar je nujno vplivalo na zmanjševanje programa dela. Z ugodnejšo kadrovsko zasedbo pa bi bilo možno izvajati v okviru neposredne menjave dela v posameznih OZD, kjer bi s primernim programom vaj lahko vplivali na zmanjševanje bolečin lokomotornega aparata, s katerimi se soočajo delavci zaradi prisiljenega položaja na delovnem mestu.

Predlog

Za izvajanje osnovnega programa bi bilo potrebno zagotoviti možnosti za nastavitev vsaj enega fizioterapevta.

i) **Dispanzer za zobozdravstveno varstvo otrok in mladine**

Nosilci: 3 specialisti — 2 ortodonta (za zdravljenje razvojnih nepravilnosti čeljusti in zobovja), 1 pedentolog (za zdravljenje obolenj zobovja in za protetiko otrok).

Dispanzersko območje vključuje otroke in mladostnike od 3. do 19. leta starosti s celotnega območja občine Ljubljana-Siška, predšolske otroke po domicilnem principu, učence osnovnih in srednjih šol s sedežem v občini.

Preventivno delo dispanzerja se nanaša na preventivne preglede triletnih otrok, preglede otrok pred vstopom v šolo in učencev 1., 3., 5. in 7. razredov. Poseben poudarek je dan zdravstveni vzgoji (prehrana, higiena ust, čiščenje zob in preventivnih pregledov nosečnic).

S sedanjim obsegom preventivnega in kurativnega dela smo uspeli zajeti zobno gnilobo pri učencih osnovnih šol in spreme-

niti strukturo oboležosti zobovja — v časovnem obdobju med šolskim letom 1970—1971 in 1982—1983 se je na območju občine Ljubljana-Siška število odstranjenih zob pri učencih osnovnih šol znižalo za 43,62 % in število ozdravljenih zob zvišalo za 12,9 %, kar je vsekakor pozitiven premik.

Zaradi velikih potreb in zahtev po kurativnih storitvah pa je v sedanjih pogojih dela (v dispanzerjih za zobozdravstveno varstvo otrok v Siški) možno izvajati preventivo le v prioritarnih skupinah prebivalstva (nosečnice, otroci med drugim in tretjim letom starosti, vstopniki v šolo, prvi, tretji in sedmi razred osnovnih šol), **kar pa ne zadošča za izboljšanje zdravstvenega stanja.**

Predlogi

— za zmanjšanje zobne oboležosti je potrebno povečati obseg preventivnega dela in zdravstvene vzgoje (zdravstveno razvite dežele so z izvajanjem ustreznih preventivnih programov že dosegle 50—70-odstotno redukcijo zobne gnilobe).

— v VVO in OŠ je potrebno intenzivirati predavanja za starše o pomenu in načinu osnovnih preventivnih ukrepov za ohranitev zdravih zob,

— republiški kadrovski normativ, ki predvideva nadzor nad zobovjem od 3. leta starosti dalje je potrebno spremeniti, tako da bo zdravstveni kader sposoben razširiti nadzor tudi nad zobovjem dvehletnih otrok, glede na to, da ima okvaro mlečnih zob že okoli 6 % dvehletnih otrok,

— za izvajanje preventivnega programa bi dispanzer nujno potreboval še dva dodatna teama (dva zobozdravnika in dve sestri).

j) **Dispanzer za zobozdravstveno varstvo odraslih in borcev**

Nosilci: 1 specialist za zobne in ustne bolezni, 26 zdravnikov. Preventivno delo dispanzerja se nanaša na preventivne preglede nosečnic v posebni ambulanti, ki se izvajajo v enoti Siška in tudi v posameznih obratnih ambulantah.

Predlogi

— intenzivirati je potrebno vključevanje vseh nosečnic v zdravstveno preventivno vzgojo,

— učvrstiti je potrebno kadrovsko zasedbo, tako da bo možno dosledno uresničevati izredno zahteven program preventivnega zobozdravstvenega varstva v dispanzerju.

Ljubljana, oktober 1984

**Poročilo so pripravili
zdravstveni delavci ZD Ljubljana,
TOZD osnovnega zdravstvenega varstva
Šiška**

Stališče komiteja za družbene dejavnosti

Komite za družbene dejavnosti občine Ljubljana-Siška je obravnaval poročilo o problematiki izvajanja preventivnega zdravstvenega varstva na območju občine na svoji 22. seji dne 10. oktobra 1984 in v zvezi s citiranim poročilom sprejel naslednja stališča, mnenja in predloge:

1. Komite ugotavlja, da poročilo **vključno s predlogi za izboljšanje stanja** celovito povzema obstoječe izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na območju občine in izpostavlja nekatere najbolj pereče probleme, ki nujno terjajo ustrezne rešitve. Zlasti še zato, ker ima občina Ljubljana-Siška v primerjavi z drugimi ljubljanskimi občinami največje število prebivalstva, kar se neposredno odraža v prisotnih težavah, s katerimi se soočajo zdravstveni delavci pri uresničevanju letnih programov preventivnega zdravstvenega varstva v TOZD Šiška.

2. Komite ugotavlja, da so zdravstveni delavci v preteklem obdobju kljub objektivnim težavam dosegli dobre rezultate zlasti na področju zmanjševanja in preprečevanja nalezljivih bolezni, zgodnjega odkrivanja bolezni in učinkovitega zdravljenja.

Pri tem pa po mnenju komiteja uresničevanje celotnega programa preventivnih aktivnosti zavirajo tudi obstoječi normativi, s katerimi je opredeljeno število oskrbovancev-pacientov na zdravnika, **kar se neposredno odraža tudi v naslednjem stanju:**

Število zdravstvenih delavcev npr. v predšolskem dispanzerju, ki zajema nad 9.000 otrok v starosti do 6 let, sicer ustreza veljavnim normativom za Ljubljano (860 otrok na zdravnika), hkrati pa se navedeni dispanzer sooča med letom — zaradi obolevanja zdravnikov z velikim izpadom kadra, **pri čemer dispanzer nima možnosti** za kontinuirano nadomeščanje manjkajočega zdravstvenega kadra, da bi lahko v okviru normalnih pogojev izvajal obsežni program preventivnih dejavnosti, npr. v VVO idr. **Taka situacija v dispanzerju** po eni strani nujno povečuje kurativni obseg storitev, hkrati pa neposredno vpliva na **povečanje čakalne dobe.**